

ELAZIĞ MERKEZ İLÇE SEBZECİLİĞİNİN DURUMU VE GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Hüseyin APAN (x)

Ö Z E T

Bu çalışma Eylül 1973 te Elazığ merkez ilçesinin sebze-ciliği ileri olan mahalle ve köylerinde yapılmıştır. Sebze-cilikle ilgili çeşitli bilgiler anket metodu ve mülakat yoluyla tesbit edilmiştir.

Araştırmadan aşağıdaki sonuçlar alınmıştır:

1. *Etüd edilen köylerin yol su, elektrik ve okul sorunlarının büyük ölçüde çözümlenmiş olduğu saptanmıştır.*

2. *Bölgede ençok domates, biber, patlıcan, fasulye, kavun, karpuz ve soğan yetiştirilmektedir.*

3. *Araştırma yapılan mahalle ve köylerde her tip sebze cilik işletmesi vardır.*

4. *Sebze bahçelerinin etrafının genellikle kuru ve yeşil çitlerle çevrili olduğu tesbit edilmiştir.*

5. *Sulama suyu olarak genellikle akarsulardan istifade edilmekte olup, sulama metodu yaygındır. Sulama suyu genellikle kıyafetstzdır.*

6. *Bölge sebzeçileri ahır ve ticaret gübresi kullanmaktadırlar.*

7. *Sebzelerde görülen hastalık ve zararlılarla ilaçlı mücadele yapıldığı saptanmıştır.*

8. *Yetiştiriciler ihtiyaç duydukları sebze tohumlarını genellikle ya kendileri yetiştirmekte veya emin yetiştiricilerden temin etmektedirler.*

x) Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bağ-Bahçe Kürsüsü Profesörü.

9. Araştırma yapılan mahalle ve köylerde genellikle tahıl-sebze; veya tahıl sebze-pancar münavebesi uygulanmaktadır,

10. Yetiştirilen sebzeler taze olarak, kurutulularak, salça imali ve turşu yapımı şeklinde değerlendirilmektedir.

11. Yetiştiriciler mahsüllerini çoğunlukla toptancı halinde satmaktadırlar.

12. Sebzelerin ekim ve hasatları bölgenin ilk ve son don tarihleri gözönüne alınarak yapılmaktadır.

13. Domates, biber, patlıcan gibi sebzelerin soğuk yastıkta fideleri yetiştirilmekle beraber; doğrudan doğuruya araziye tohum ekmek suretiyle yapılan yetiştiricilik yaygındır.

14. Tohumların genellikle serpmeye suretiyle ekildiği ve uygulanan bakım şartlarının yetiştiriciden yetiştiriciye değiştiği saptanmıştır.

15. Yeterli sulama suyu temini, pazarlama, ticaret gübresi temini, iyi tohum tedariki gibi problemlerin çözülmesi halinde bölge sebzeçiliğinin gelişeceği kanaatindeyiz.

G İ R İ Ş

Eskiden Harput olarak tanınan ve çok eski bir tarihe sahip olan Elazığ aşağı şehir denilen şimdiki yerde 138 yıl önce kurulmuştur (4).

Elazığ doğudan Bingöl, batıdan Malatya, kuzeyden Tunceli, güneyden Diyarbakır ve kısmende Malatya illeri ile çevrili bir doğu ilimizdir. Merkez ilçenin yüzölçümü 2158 km². olup, nüfusu 175444 dir. Km². ye 81 kişi düşen merkez ilçe nüfusunun yaklaşık olarak % 39 u köylerde yaşar. Elazığ Türkiye'nin plânlı olarak kurulan ilk şehirlerinden biridir. Yollar bakımından, doğu illerini diğer bölgelere bağlayan bir kilit noktası teşkil eder. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 1020 m.dir. Şehrin bulunduğu Elazığ ovası (Harput

ovası) güneyde Uluova (Mollakendi ovası), batıda Harpınar ovası kuzeyde Kuzova en önemli düzlüklerdir. Ovaların etrafı değişik yükseklikteki dağlarla çevrilidir (4).

A. Topoğrafik durumu :

İçinde Elazığ şehrinin bulunduğu ovaya Elazığ ovası veya eski adıyla Harput ovası denir. 36 km² olan bu ova çanak şeklinde olup güneye doğru meyillidir. Güney doğuya doğru uzanan geniş bir vadi (Hırhırık boğazı) ile Uluova'ya bağlanır. Verimli topraklarla kaplı olan ovayı Kesrik suyu ve Sürsürü çayı sular. Ova meyve ve sebze bahçeleriyle kaplıdır (4).

Güneyde Elazığovalarının en geniş olan Uluova yer alır. Ovanın güneyinde Bulutlu, Karga, Gürge, Kamışlı, Sivrice, Çelemik dağları; doğuda Mastardağı ve Palu ovası; kuzeyde Göktaş, Karadağ, Kızıldağ ve Buzluk dağları batıda Naldöken, Kuybek ve Haroğlu dağları ile çevrilmiştir. Murat suyunu doğru uzunlamasına açılan bu ovanın yüzölçümü 325 km² olup verimli topraklarla kaplıdır. Uluovayı Harinet çayı sular (4. 8. 10).

Harput'un üstündeki pancarlık dağlarının arkasında Mürüdü ovası yer alır. Daha ötede Zahini ovası vardır.

Elazığ ovasının batısını sınırlayan Meryem dağının arkasında Ören suyunun geçtiği Hanpunar ovası bulunur. Daha kuzeyde kuzova adlı uzun bir ova uzanır. Kuz ovanın yüz ölçümü 110 km² olup hafif dalgalıdır. Toprakları verimli olan bu ovayı Ören suyu ile Cıp çayı üzerinde kurulan Cıp barajı sular. Kuzova doğu, batı ve güneyden çok yüksek olmayan dağlarla çevrilmiştir (4. 8. 10.13

B. İklim Özellikleri:

Elazığ'da karasal iklim hüküm sürer. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise

soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. İlk bahar ve sonbahar yağmurlu geçer. Uluova ve Kuzova düzlükleri dağlık alanlara nazaran daha az yağış alır. 33 yıllık ortalamaya göre ortalama sıcaklık 13.0 c°. dir. En soğuk ayın (Ocak) ortalama sıcaklığı -1.3 c°. en sıcak ayın (Temmuz) sıcaklık ortalaması 27.2 c° dir. Sıcaklığın sıfırın altına düştüğü donlu günler sayısı 81.1; ortalama sıcaklığın 5 c° veya daha yukarı olduğu gün sayısı 266.9 dır. Bölgede ilk don 13 Ekimde, son don ise 18 Nisanda meydana gelmektedir. Ortalama nisbi nem % 53 olup; Haziran—Eylül aylarında nisbi nem çok düşüktür. 42 yıllık ortalamaya göre bölgede yıllık ortalama yağış 433.2 mm.dir. Haziran—Eylül ayları kurak geçmektedir. Yağışın en fazla düştüğü ay nisan (65.5 mm.); enaz düştüğü ay ise Ağustos (1.4 mm.) tur (5).

C. Tarımsal Yapı:

Elazığ merkez ilçesi 7 bucağa ayrılmış olup 157 köyü vardır. Merkez ilçenin toplam arazi varlığı 2066076 dönüm olup bunun % 6.9 u Bağ-Bahçe arazisidir (Tablo 1.).

Tablo 1. Elazığ merkez ilçede arazi dağılımı (12):

Kültüre elverişli olmayan arazi	:	% 13.6
Kültüre elverişli arazi	:	% 86.4
Tarla arazisi	:	% 55.9
Mer'a arazisi	:	% 36.5
Bağ—Bahçe arazisi	:	% 6.9
Orman arazisi	:	% 0.4
Ağaçlık arazi	:	% 0.3

1. Bitki Yetiştiriciliği:

Elazığ merkez ilçede kuru şartlarda buğday, arpa, burçak, mürdümük, mer-

cimek ve nohut yetiştirilmektedir. Sulu şartlarda yetiştirilen ürünler : Buğday, şekerpancarı, pamuk, bakla, nohut, seb-

ze, meyve, fiğ ve yoncadır. Bağcılık tarla ziraatından sonra önemli üretim faaliyetleri olarak sayılmaktadır. Bölgede en fazla yetiştirilen meyvalar ise; kaysı, elma, erik, badem ve duttur. Meyvesiz ağaçlardan kavak, söğüt en fazla yetiştirilir. En çok yetiştirilen sebzeler: Karpuz, kavun, patlıcan, lahana, kabak, biber, soğan ve domatesdir (4-10).

2. Hayvan Yetiştiriciliği:

Merkez ilçede yetiştirilen başlıca irat hayvanları; inek, manda ineği, koyun ve keçidir. Bunlara ilaveten kümes hayvanları ve arı yetiştiriciliğinde yapılmaktadır. İş hayvanı olarak da eşek, öküz, at ve manda öküzü kullanılmaktadır (4, 10).

3. Tarım Tekniği :

a)Su ve Sulama Durumu: Bitkilerin gelişme devresinde düşen yağış yetersizdir. Merkez ilçenin 157 köyü vardır. Bu köylerden 20 tanesinde sulama suyu yoktur. Bölgede en çok yer üstü sularından istifade edilmektedir. Dere ve çay suları ile kaynak suları en çok kullanılan sulama suyudur. Diğeri ise DSİ ve Topraksu tarafından yapılmış sulama sistemi dahilindeki gölet, artez-yen ve pompalar şebekesidir. Devlet eliyle temin edilen sular ücretli, diğeri ücretsiz olup, nöbet usulü uygulanmaktadır. Uluovadaki artez-yenler ile Kuzovadaki Cip göleti devlet eliyle yapılmıştır (12).

b)Gübre Kullanma: Bölge çiftçilerinin büyük bir kısmı gübrenin faydasını anlamış durumdadır. Bölge köylerinin hepsinde gübre kullanılmaktadır. Çiftlik gübresi kullanılan köy adedi 156, ticaret gübresi kullanan köy adedi 59

dur. Ticaret gübresi ya kooperatifler kanalıyla, ya da serbest piyasadan temin edilmektedir (10, 12).

c)Münavebe Durumu: Bölgede kuru ziraat şartlarında ikili (nadas—hububat) ve üçlü (nadas—hububat—yem bitkileri baklagil) münavebe sistemi yaygındır (10).

d) Makinalaşma Durumu :

İlde modern tarımsal araç ve gereç kullanma eğilimi fazla gelişmemiş olup, karasaban hakim durumdadır. Merkez ilçede durum değişik olup, ziraat alet ve makineleri kullanılmaktadır. Bilhassa sürümler genellikle traktörle yapılmaktadır. Orak ve tırpanla hasat halâ önemini korumaktadır. Buna karşılık batözle harman yapma yaygınlaşmaktadır (4,,10).

Merkez ilçeye bağlı 157 köyden sadece 5 tanesinde Tarım kredi kooperatifi vardır. 68 köyde okul yoktur. Okur-yazar oranı % 25.5 tur. Köylerin merkeze uzaklığı 1—53 km. olup kışın yolu kapanmayan köy sayısı 79 dur (12).

Bu araştırmanın gayesi : Elazığ merkez ilçesi sebzeçiliğinin bugünkü durumunu tesbit edip, geliştirilmesi için alınması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

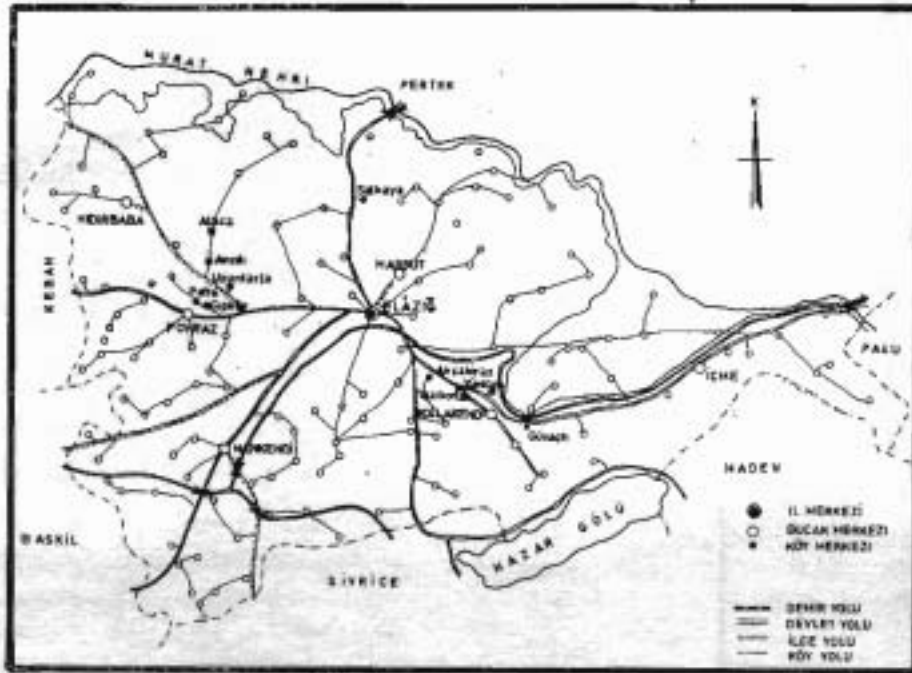
II.MATERYAL ve METOD

Bu araştırma Eylül 1973 te Elazığ merkez ilçesinin sebzeçiliği ileri olan mahalle ve köylerinde yapılmıştır. Araştırma bölgesine gidilmeden önce kürsümüzce özel anket formları hazırlanmıştır. Bu formlar 2 bölümden ibaret olup, birinde bölge hakkında genel bilgiler

yer almaktaydı. Sebzeçilikle ilgili esas anket formu ise; yetiştirilen sebze türleri, sebzeçilik işletme şekilleri, çeşitli çitle çevirme, sulama, gübreleme, mücadele, sebzeçilikte tohum, münavebe, sebzelerin değerlendirilmesi, pazarlama ve sebzelerin yetiştirme tekniği ile ilgili soruları kapsamaktaydı.

Araştırma tarafımızdan yapılmıştır. Elazığ'a gidildikten sonra Teknik

Ziraat Müdürlüğü ve diğer tarım kuruluşları ile temasa geçilerek bölgeyi iyi tanıyan elemanlarla görüşülmüştür. Bu elemanlardan, Elazığ merkez ilçede sebzeçiliği gelişmiş mahalle ve köylerden adları ile yerleri öğrenilmiştir (Şekil 1, Tablo 2). Sebzeçi köylerin çoğunda minibüsler çalışmakta olduğundan bu köylere minibüslerle gidilmiştir. Minibüs çalışmayan birkaç köye de Tarımsal kuruluşların araçlarıyla gidilmiştir.

Şekil 1 - ELAZIĞ MERKEZ İLÇESİNDE ARAŞTIRMA YAPILAN KÖYLER

Her köy veya mahalleye gidildiğinde kahve, dükkân gibi çiftçilerin toplu olarak buldukları yerlere gidilmiş; onlarla tanışılmış; geliş gayesi anlatılmıştır. Meraklı sebzeçilerle tanışılarak onlara Üniversitelerin fonksiyonu ve yapılan araştırmanın gayesi anlatılmıştır. Bu araştırmanın vergi ve kredi ile veya çiftçi aleyhine olabilecek diğer hususlarla hiçbir ilgisi olmadığı özellikle belirtilmiştir. Yetiştiricilerin hemen hepsi

tarafından ilgilile karşılandı. Sebze bahçelerine gittik. Anket formlarını mülakat suretiyle doldurduk. Tesbit edilen bu bilgilerin çoğu yetiştiricilerin beyanına dayanmaktadır. Görülen hastalık ve zararlılar, istihsal miktarları ile ilgili kısımlar Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Müdürlüğü ile Teknik Ziraat Müdürlüğü ilgililerince doldurulmuştur. Sebze fiyatları ise hâl müdürlüğünden (bizzat hâle giderek) alınmıştır.

Araştırma yapılan mahalle ve köylerde tanıtılan sebze yetiştiricilerinin karşılaştıkları güçlükler ve şikayetleri de tesbit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçesine bağlı mahalle ve köyler:

Mahalle veya köyün adı

1. Aksaray mahallesi
2. Kesrik mahallesi
3. Sürsürü mahallesi

Köyler :

1. Akçakiraz (Perçenç) x
2. Yazakonak (Vertetil)
3. Salkaya (Hersenk)
4. Mollakendi
5. Güntaşı (Kövenk)
6. Yünlüce (Mürü)
7. Alaca
8. Avcılı
9. Cıpköy
10. Pelteköy
11. Uzuntarla (Erzürük)

III. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

A. Etüd alanı hakkında genel bilgiler

Araştırma yapılan 3 mahalle ve 11 köy hakkında genel bilgiler toplanmıştır. Her mahalle ve köyün hane sayısı, ilçe uzaklığı, yol durumu tesbit edilmiş; okul, sağlık ocağı, içme suyu, elektrik, kooperatif, dükkan ve kahve bulunup bulunmadığı saptanmıştır. Saptanan bu hususlara ait ayrıntılı bilgi tablo 3 te gösterilmiştir.

Etüd edilen mahalle ve köylerin merkez ilçeye uzaklığı 1.5 — 22 km. arasında değişmekte olup, Alaca hariç yol durumu iyidir. Mahalle ve köylerin hepsinde ilk okul vardır. Ancak 5 köyde sağlık ocağı vardır. Köylerin hepsi içme suyuna kavuşmuş olup, 6 köyde elektrik vardır. İncelenen 14 mahalle ve köyün 9 tanesinde tarımsal amaçlı kooperatif vardır. Alaca ve Avcılı hariç her mahalle ve köyde yeteri kadar dükkan ve kahve vardır (Tablo 3).

B. Sebzeçilik üzerinde yapılan araştırmalar:

Araştırma yapılan her mahalle ve köyde yetiştirilen başlıca sebze türleri tesbit edilmiş işletme şekilleri, çitle çevirme, sulama, gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele, tohum, münavebe, değerlendirme ve satış hakkında tatbik edilen usuller saptanmıştır. Ayrıca yetiştirilen her sebzenin nasıl yetiştirildiği ortaya konmuştur.

1. Ençok yetiştirilen sebzeler:

Araştırma yapılan her mahalle ve köyde ençok yetiştirilen sebzeler tablo 4 te gösterilmiştir. Tablonun tetkikinden de anlaşılacağı üzere bölgede ençok domates, biber, patlıcan, fasulye, kavun, karpuz ve soğan yetiştirilmektedir.

Havuç, banya ve pırasa ise sadece Aksaray mahallesinde yetiştirilmektedir (Tablo 4).

2. İşletme karakterlerine göre sebzeçilik işletmeleri:

İşletme karakterlerine göre sebzeçilik işletmeleri tablo 5 te topluca gösterilmiştir. Araştırma yapılan mahalle ve köylerde hemen her tip sebzeçilik işletmesi vardır. Kesrik mahallesi, Cıpköy

Tablo 3. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köyleri hakkında genel bilgiler

Mahalle veya köyün adı	Hane adedi	İlçeye uzaklığı	Yol durumu	Okul	Sağlık ocağı	İçme suyu	Elektrik	Kooperatif sayısı	Dükkan sayısı	Kahve sayısı
Aksaray mahallesi	2966	2 km.	Çok iyi	2 ilkokul	—	+	+	1	20	3
Kesrik mahallesi	1500	1.5 km.	Çok iyi	İlkokul ortaokul	—	+	+	1	25	2
Sürsürül mahallesi	350	3 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	+	1	5	1
Köyler :										
I. Merkez Bucağı : Akçakiraz(Perçenç) ^x	300	7 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	+	1	2	1
Yazıkonak(Vertetil)	300	12 km.	İyi	İlkokul	+	+	+	1	2	2
II. Harput Bucağı : Salkaya (Hersenk)	80	22 km.	İyi	İlkokul	+	+	—	—	1	2
III. Mollakendi Bucağı : Mollakendi	150	20 km.	Çok iyi	İlkokul ortaokul	+	+	+	2	2	3
Güntaşı (Kövenk)	80	21 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	+	1	2	3
Yünlüce (Mürü)	120	20 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	+	1	2	2
IV. Poyraz Bucağı : Alaca	40	20 km.	Kötü	İlkokul	—	+	—	—	—	—
Avcılı	33	20 km.	İyi	İlkokul	—	+	—	—	—	—
Cipköy	100	13 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	—	—	2	2
Pelteköy	40	20 km.	Çok iyi	İlkokul	—	+	—	—	1	1
Uzuntarla(Erzürük)	130	15 km.	İyi	İlkokul	+	+	—	1	2	2

x) Parantez içindeki kelimeler köylerin eski isimleridir.

Tablo 4. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde ençok yetiştirilen sebze türleri.

Mahalle veya köyün adı	Ençok yetiştirilen Sebzeler
Aksaray mahallesi	Lahana, domates, biber, patlıcan, havuç, bamya, pırasa ve ıspanak
Kesrik mahallesi	Lahana, domates, biber, patlıcan, fasulye, hıyar ve ıspanak
Sürsürü mahallesi	Domates, acur, hıyar ve fasulye
Köyler :	
Akçakiraz	Patlıcan, biber, domates, lahana, kavun, ve karpuz
Yazıkonak	Domates, biber, patlıcan, kavun ve karpuz.
Salkaya	Domates, soğan, patlıcan ve biber
Mollakendi	Domates, biber, patlıcan, soğan, kavun ve karpuz
Güntaş	Domates, biber, patlıcan, kavun-karpuz, soğan ve fasulye.
Yünlüce	Domates, soğan, kavun-karpuz ve hıyar
Alaca	Sadece aile ihtiyacını karşılamak için sebze yetiştirilirler.
Avçalı	Domates
Cipköy	Domates, fasulye, biber, patlıcan, kavun ve karpuz
Peletköy	Domates ve fasulye.
Uzuntarla	Domates, soğan, biber ve patlıcan.

köy ve Uzuntarla dışında her yerde aile sebzeçiliği yapılmaktadır. Alaca köyü hariç her yerde ticaret ve tarla sebzeçiliği vardır. Karışık sebzeçilik meyve fidanları gençken yapılmakta olup oldukça yaygındır (Tablo 5).

3. Sebze bahçelerinin çitle çevrilme durumu :

Araştırma yapılan mahalle ve köylerde sebze bahçelerinin çoğunun etrafının muhtelif materyal kullanılarak çevrili olduğu tesbit edilmiştir. Çit materyali olarak kerpiç ve taş duvar, dikenli tel, kuru çalı ve yeşil çitler kullanılmaktadır. Sürsürü mahallesi ve Alaca köyü hariç, araştırma yapılan mahalle ve köylerin hepsinde yeşil çitler kullanılmıştır. Sebze bahçesinin etrafının çevrilmesinde kullanılan çit ağaçlarının iğde, kuşburnu, karaçalı, kavak, söğüt, alıç ve muhtelif meyva ağaçları olduğu

saptanmıştır. Her bahçenin etrafında birkaç türden ağaç yetiştirilerek çit vazifesi görüldüğü saptanmıştır. Bölgede tahta perde kullanılmadığı tesbit edilmiştir (Tablo 6.).

4. Kullanılan sulama suları, sulama metodları ve organizasyonu :

Araştırma yapılan mahalle ve köylerde kullanılan sulama sularının adları tablo 7 de gösterilmiştir. Kullanılan suların çoğu dere, çay kaynak gibi akarsulardır. Bostan kuyuları ve artezyenlerden de istifade edilmektedir. Bölgede sulama metodu yaygındır. Karık usulü sulama da gün geçtikçe artmaktadır. Yetiştiricilerin çoğu suyun yetersiz olduğunu şikayet etmişlerdir.

Genellikle Cip barajından istifade edilen köylerde suyun yeterli olduğu anlaşılmıştır. DSİ ve Topraksu tarafın-

Tablo 5. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde işletme karakterlerine göre sebzeçilik işletme şekilleri.

Mahalle veya köyün adı	Aile sebzeçiliği	Tarla sebzeçiliği	Ticaret sebzeçiliği	Karışık sebzeçilik
Aksaray Mahal.	+	(Lahana, domates)	+	+
Kesrik mahallesi	-	(Lahana, domates biber, patlıcan)	+	(Genç fidanlar arasında)
Sürsürü mahal.	+	(Domates, hıyar fasulye)	+	(Fidanlar arasında)
Köyler : Akçakiraz	+	(Domates, kavun -karpuz)	+	+
Yazıkonak	+	(Domates, kavun -karpuz)	+	-
Salkaya	+	(Soğan, domates)	+	(Genç fidanlar arasında)
Mollakendi	+	(Domates, kavun -karpuz, patlıcan biber)	+	+
Güntaşı	+	(Domates, kavun -karpuz)	+	-
Yünlüce	+	(Domates, kavun -karpuz)	+	+
Alaca	+	-	-	-
Avcılı	+	(Domates)	+	-
Cipköy	-	(Soğan, domates fasulye)	+	-
Pelteköy	+	(Domates kuru fasulye)	+	(Meyve fidanları gençken)
Uzuntarla	-	(Domates, soğan, fasulye)	+	-

İşaretiler :

(+) : yapılır

(-) : Yapılmaz

Tablo 6. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde sebze bahçelerinin etrafının çitle çevrilme durumu

Mahalle veya köyün adı	Kuru çitler				Yeşil çitler
	Duvar	Tel	tahta perde	kuru çalı	
Aksaray mahal.	+ (kombina duvar)	+	-	+	+ İğde, kuşburnu, karaçalı, kavak söğüt
Kesrik mahal.	+ (Kerpiç D.)	+	-	+	+ İğde, alıç, kavak, kuşburnu, söğüt
Sürsürü mahal.	-	-	-	-	-
Köyler : Akçakiraz	+ (Kerpiç D.)	-	-	+	+ İğde, alıç, kuşburnu, kavak, söğüt
Yazıkonak	+ (Kerpiç D.)	+	-	+	+ İğde, alıç, kuşburnu, kavak, söğüt
Salkaya	+ (Taş D.)	-	-	+	+ İğde, kuşburnu, karaçalı,
Mollakendi	-	-	-	+	+ İğde, alıç, kuşburnu, söğüt, kavak, meyve ağacı.
Güntaşı	-	-	-	-	+ İğde, alıç, kavak, kuşburnu.
Yünlüce	-	-	-	+	+ İğde, kavak, söğüt, dut.
Alaca	-	-	-	-	-
Avcılı	+ (Taş D.)	-	-	-	+ Sınırağacı(meyveli-meyvesiz).
Cipköy	-	-	-	-	+ İğde, alıç, karaçalı.
Pelteköy	-	-	-	-	+ İğde, alıç, kuşburnu
Uzuntarla	-	-	-	-	İğde, alıç, karaçalı.

Şartler :

(+) : Yapılır

(-) : Yapılmaz

dan açtırılmış artezyenler ile Cip barajı suyu paralı olup, ücreti sebze türüne göre değişmektedir. Paralı olan suyun organizasyonu ilgili kuruluşlarca yapılmaktadır. Dere, çay kaynak gibi akar-sular köyün ortak malı olup sulamada nöbet usulü uygulanmaktadır (Tablo 7).

5. Kullanılan gübreler ve gübreleme :

Sebzecilik yapan mahalle ve köylerden Alaca, Pelteköy ve Uzuntarla'da çiftlik gübresi kullanılmadığı tesbit edilmiştir. Elazığ köylerinin çoğunda da tezek yakılmaktadır. Bu köylerin yetiştiricileri yeterli gübreleri olmadı-

Tablo 7. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde kullanılan sulama sularının adları, uygulanan sulama metodları ile suyun yeterlilik durumu ve sulama organizasyonu

Mahalle veya köyün adı	Kullanılan sulama suyu	Uygulanan sulama metodu	Suyun yeterlilik durumu	Diyecekler
Aksaray mahal.	Dipsiz göl. Ağa gülü. Gözeler çayı	Salma karık usulü	Yetersiz	Su parasız Nöbet usulü
Kesrik mahallesi	Çırhudır suyu. Köşker pınarı	Salma, karık usulü	Çok yetersiz	Su parasız Nöbet usulü
Sürsürü mahal.	Su kuyusu. Artezien kehriz (kanalizasyon)	Karık usulü salma	Yetersiz	Kuyular şahsidir. Nöbet usulü
Köyler : Akçakiraz	Sürsürüden gelen kanal	Salma	Çok yetersiz	su parasız Nöbet usulü
Yazıkonak	DSİ Artezienleri	Salma	Yetersiz	Su paralı 21 TL./Da. Nöbet usulü
Salkaya	Karapınar suyu Kozluk suyu. Bahçeler suyu	Salma	Yetersiz	Su parasız Nöbet usulu
Mollakendi	Karasu Artezien	Karık usulü salma	Yetersiz	Su paralı Nöbet usulü
Güntaşı	Pınarbaşı suyu	Salma karık usulü	Yetersiz	Su paralı Nöbet usulü
Yünlüce	DSİ artezienleri Haringet çayı	Salma karık usulü	Yeterli	Su paralı Nöbet usulü
Alaca	Cip barajı suyu Dere suyu	salma	Yetersiz	Su paralı dönümü 27 TL.
Avcılı	Cip barajı suyu	salma	Yeterli	Su paralı dönümü 21 TL.
Cipköy	Cip barajı suyu Gözeler	Salma	Yeterli	Su paralı dönümü 20 TL. Nöbet usulü
Pelteköy	Cip barajı suyu	Salma	Yetersiz	Su paralı dönümü 20 TL.
Uzuntarla	Cip barajı suyu Göze suları	Salma	Yeterli	Su Paralı dönümü 20 TL. Nöbet usulü

ğundan ve gübrenin pahalı olması nedeniyle sebzelerine ahır gübresi atamadıklarını belirtmişlerdir. Ahır gübresi genellikle sonbaharda toprağa serpilip sürülmektedir. Taze ve yanmış olmasına ba-

kılmaksızın ilkbaharda da ahır gübresi kullananlar vardır. Akçakiraz köyü hariç, sebzeçi mahalle ve köylerde ticaret gübresi kullanıldığı saptanmıştır. Bölgede potaslı gübreler kullanılma-

maktadır. Genellikle fosforlu gübreler sonbaharda, azotlu gübreler ilkbaharda verilmektedir.

Ticaret gübreleri serpme veya ocak usulü ile verilmektedir. Serpme usulü yaygın olup, ya toprağa veya karışığa serpilip su verilmektedir. Mollakendi ve Uzuntarla köylerinde olduğu gibi bazı yetiştiriciler azotlu gübreleri bitkilerin gelişme periyodunun muhtelif devrelerinde vermektedirler. Mahsulün sonuna doğru verilen azotlu gübreye "yemleme" adı verilmektedir (Tablo 8).

6. Sebze hastalık ve zararlıları:

Elazığ merkez ilçede görülen sebze hastalık ve zararlıları tablo 9 ve tablo 10 da gösterilmiştir. İl Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Müdürlüğünden alınan bilgilere göre; domates, biber ve patlıcanlarda solgunluk hastalığı görülmekte; kavun, karpuz ve hıyarlarda külleme meydana gelmektedir soğanlarda da soğan mildiyosu görülmektedir. Sebzelere zarar veren başlıca zararlılar ise kırmızı örümcek, püseron, bozkurt, danaburunu kavun sineği, lahanaya keleş ve soğan sineği olduğu saptanmıştır. Bunlarla ilaçlı mücadele yapılmaktadır (Tablo 10).

7. Tohum temin yolları ve tohumun muhafazası:

İyi tohumun kıymeti her yetiştirici tarafından bilinmektedir. Yetiştiricilerin çoğunun tohum alma usullerini bildikleri saptanmıştır. Fakat dölleme biyolojisi bilinmediğinden tohum alırken çeşitler arasında mesafe izolasyonu yapılmamaktadır. Ancak köylerde her sebze türüne ait çok fazla çeşit yetiştirilmemektedir. Yetiştirici emin tohum bulamamaktan şikayetçidir. Bunun

için de tohumu ya kendisi yetiştiriyor, yahutta tanıdıklarından satın alıyor. Tohumu olmayan veya yetmeyenler şehirden temin etmektedirler. Sebze tohumları bez ve plastik torbalarda, küpsandık, şişe ve güveçte muhafaza edilmektedir (Tablo 11).

8. Uygulanan münavebe plânları ve aynı araziden yılda bir'den çok mahsul alma durumu :

Araştırma yapılan mahalle ve köylerde genellikle tahıl-sebze (ikili) ; veya tahıl-sebze-pancar (üçlü) münavebe sistemleri uygulanmaktadır. Böylece sebzeler tahıl ve pancarla münavebeye sokulmaktadır. Her yıl üst üste sebze yetiştirenlerden çoğu sebzeler arasında bir münavebe yapmamakla beraber bazı bölgelerde bazı sebzeler birbirinin arkasından gelecek şekilde uzun yıllar devam eden ikili bir münavebe planı tatbik edilmektedir. Domates-diğer sebzeler; soğan-fasulye; soğan arpacığı-domates; başlıca uygulanan münavebe planlarıdır.

Araştırma yapılan köylerin çoğunda aynı araziden ancak yılda bir defa mahsul alınabilmektedir. Aynı araziden yılda 2 defa mahsul almak için uygulanan münavebe sistemleri şunlardır: Fığ-sebze; ıspanak-fasulye; soğan-lahana; hıyar-ıspanak; ıspanak-biber ve ıspanak-patlıcan (Tablo 12).

9. Yetiştirilen sebzelerin değerlendirilmesi :

Etüd bölgesinde yetiştirilen sebzeler taze olarak, kurutulmuş, salça imali ve turşu imali şeklinde değerlendirilmektedir. Bölgede konserve şeklinde değerlendirme yapılmadığı saptanmıştır. Gerek kışlık aile ihtiyacını karşılamak, gerekse satmak için fasulye,

Tablo 8. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde sebzeçilikte kullanılan gübreler ile bunların verilme zaman ve şekilleri.

Mahalle veya köyün adı	Tabii gübreler	Ticaret gübreleri x/
	Gübreleme zamanı ve şekilleri	Gübreleme zaman ve şekilleri
Kesrik mahallesi	Sonbaharda ve ilkbaharda toprağa serpip sürülür.	N: Serpme 2-3 defa P: Domates, biber ve patlıcan verilir.
Sürsürü mahal.	Ahur gübresi ve belediye çöpü ilkbaharda serpilip sürülür.	P: Karıklara fide dikiminden önce veya çapa esnasında serpme veya ocak usulü verilir.
Köyler : Akçakiraz	Sonbaharda toprağa serpip sürer.	Sebzeye verilmez.
Yazikonak	Sonbaharda toprağa serpip sürer.	N: Bibere verilir. P: Patatese verilir. Serper tırmuklar ve su verir.
Mollakendi	İlkbaharda ocaklara verilir.	N: Ocak şeklinde P: Serpme N: Mahsulün sonuna doğru yemleme.
Güntaşı	İlkbaharda ve sonbaharda.	Kök bölgesine serpip su verir.
Yünlüce	Sonbaharda toprağa serpip sürer.	Domatese tohum ekiminden evvel verilir.
Alaca	Kullanılmaz.	Sebzeler çiçekte iken karık içine serpilip sulanır.
Avcı	Sonbaharda toprağa verilir.	Bitkiler 5-15 cm boyunda iken N,P serpilip çapalanır.
Çipköy	Sonbaharda toprağa serpilip sürülür.	Fosforlu gübreler sonbaharda Azotlu gübreler ilkbaharda verilir.
Pelteköy	Kullanılmaz.	İlkbaharda tohum, ekiminden evvel toprağa serpilir.
Uzuntarla	Kullanılmaz.	Domates ve soğan ekimden önce ve çapa esnasında serpme olarak verilir.

x) Araştırma yapılan mahalle ve köylerde Azotlu ve Fosforlu gübreler kullanılmakta fakat potaşı gübre kullanılmamaktadır.

biber, patlıcan ve dilimlenmiş domateslerin kurutulduğu tesbit edilmiştir (Tablo 13).

10.Yetiştirilen sebzelerin satış şekilleri:

Yetiştiriciler mahsulleri çoğunlukla toptancı halinde satmaktadırlar. Toptancı halinde mahsulünü ya kendisi satar, yahutta komisyoncu aracılığı

ile satar. Ayrıca civar illere götürerek veya mahallinde satarak değerlendirenler de vardır (Tablo 14).

11.Toptan sebze fiyatları:

25 eylül 1973 tarihinde toptancı haline gidilerek sebze fiyatları tesbit edilmiştir (Tablo 15). Bu tarihte en ucuz sebzenin dolmalık biber, en pahalı sebzenin ise hıyar olduğu saptanmıştır.

Tablo 9. Elazığ merkez ilçesinde görülen başlıca sebze hastalıkları (x)

Hastalığın adı	Zarar verdiği sebzeler	Zararlama zamanı	Mücadele şekli ve zamanı
Solgunluk (<i>pseudomonas solanacearum</i>)	Patlıcan, biber ve domateste	Dikimden sonra	Kültürel tedbirler alınıyor
Soğan mildiyüsü (<i>Peronospora destructor</i>)	Soğan sarımsak	Soğanların boyu 10—15 cm. olunca	15 er gün ara ile 3 defa ilaçla mücadele
Külleleme (<i>Erysiphe Spp</i> , <i>Sphaerotheca Spp.</i>)	Kavun-karpuz ve hıyarda	Hazırandan itibaren	Lekeler görülünce 15 er gün ara ile 3 defa ilaçlı mücadele

x) Bilgiler, Elazığ Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Müdürlüğünden alınmıştır.

Tablo 10. Elazığ merkez ilçesinde görülen başlıca sebze zararlıları (x)

Zararlıının adı	Zarar verdiği sebzeler	Zararlama zamanı	Mücadele şekli ve zamanı
Kırmızı örümcek	Fasulye, biber, patlıcan, domates, hıyar, kavun ve karpuz	Temmuz ve Ağustos aylarında	Yaprakta 2—3 tane görüldüğünde ilaçlı mücadele
Püseron (kezbi)	Bütün sebzelerde	Bütün mevsim boyunca	Zararı görülür görülmez ilaçlı mücadele
Bozkurt (Tırpan kurdu)	Bütün sebzelerde	Fide devresinde	Zararı görüldüğünde zehirli yem
Dana burnu (Buzağı burnu, bostankesen)	Bütün sebzelerde	Bütün mevsim boyunca	Zararı görüldüğünde zehirli yem
Kavun sineği (mih)	Kavun, karpuz	Meyveler ceviz büyüklüğüne gelince	Meyveler ceviz büyüklüğünü aldıktan itibaren 3 defa ilaçlı mücadele
Lahana keleşbeği	Lahana	Mayıstan itibaren	Zararı görüldüğünde ilaçlı Mücadele
Soğan sineği	Soğan, sarımsak	Soğanlar 10-15 cm. olunca	Zararı görüldüğünde ilaçlı mücadele

x/ Bilgiler, Elazığ Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Müdürlüğünden alınmıştır.

Tablo 11. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde sebze tohumu temini ve muhafazası

Mahalle veya köyün adı	Tohum temin etme yolları	Tohum muhafazası ve ambalaj kapları
Aksaray mahallasi	1. Kendisi yetiştirir. 2. Tanıdıklardan alır.	1. Plastik torbalarda 2. Küp içinde 3. Sandık içinde
Kesrik mahallesi	1. Kendisi yetiştirir	1. Bez torbalarda
Sürsürü mahallesi	1. Kendisi yetiştirir 2. Satın alır.	1. Torbalarda
Köyler : Akçakiraz (perçenç)	1. Kendisi yetiştirir. 2. Satın alır.	1. Torbalarda 2. Güveçte 3. Şişe içinde saklar
Yazıkonak (Vertetil)	1. Kendisi Yetiştirir 2. Satın alır	1. Palstik torbalarda asarak saklar
Salkaya (Hersenk)	1. Kendisi yetiştirir. 2. Tanıdıklardan alır.	1. Plastik torbalarda 2. Küp içinde 3. Teneke kutularda
Mollakandi	1. Kendisi yetiştirir. 2. Satın alır.	1. Teneke kutularda saklar.
Güntaşı (Kövenk;	1. Kendisi yetiştirir 2. Satın alır	1. Şişe içinde 2. Bez torbalarda
Yünlüce (Mürü)	1. Kendisi Yetiştirir 2. Satın alır	1. Güveç içinde 2. Plastik torbada 3. Bez torbada
Alaca	1. Kendisi yetiştirir.	1. Torbada saklar
Avcılı	1. Kendisi yetiştirir 2. Fideyi satın alır	1. Tezek halinde 2. Torbada asarak
Cipköy	1. Kooperatiften alır 2. Kendisi yetiştirir.	1. Bitki ve meyve seçimi yaparak tohum alır.
Peletköy	1. Fideyi satın alır	—
Uzuntarla (Erzurük)	1. Kendisi yetiştirir	1. Küp içinde 2. Bez torbalarda

Tablo 12. Araştırma yapılan Elâzığ merkez ilçe] mahallé ve köylerinde uygulanan münavebe planları ve aynı araziden yılda birden fazla mahsul alma.

Mahalle veya köyün adı	Uygulanan ekim nöbeti planı	Aynı araziden yılda birden fazla mahsul alma durumu
Aksaray mahallesi	1. Domates-diğer sebzeler	1. Ispanak-Fasulye
Kesrik mahallesi	1. Grup münabebesini 2. Her yıl üst üste sebze	1. Soğan-Lahana 2. Hıyar-Ispanak 3. Ispanak-biber Patlıcan
Sürsürü mahallesi	1. Fiğ-sebze-pancar 2. Soğan - Fasulye	1. Fiğ-sebze
Köyler : Akçakiraz	1. Tahıl-sebze-Pancar	1. Fiğ-sebze
Yazıkonak	1. Tahıl-sebze-pancar	—
Salkaya	1. Soğan arpacığı-domates	—
Mollakandı	1. Tahıl-sebze	—
Güntaşı	1. Tahıl - sebze 2. Her yıl üst üste sebze	—
Yünlüce	1. Tahıl - sebze 2. Her yıl üst üste sebze	1. Fiğ-sebze
Alaca	1. Tahıl-pancar-sebze	—
Avcalı	1. Tahıl-sebze 2. Her yıl üst üste sebze	—
Cipköy	1. Tahıl-sebze	—
Peletköy	1. Tahıl-Sebze	—
Uzunarla	1. Tahıl-pancar-sebze	—

İşaretler :

(—) : Uygulanmıyor

12. Yetiştirilen başlıca sebzelerin ekim sahaları ve istisnal miktarları :

Teknik Ziraat Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgiye göre, merkez ilçede en fazla domates ve patlıcan, en az da bamya ve pırasa yetiştirilmektedir. Alınan mahsul yönünden de en fazla domates, en az da bamya üretildiği saptanmıştır (Tablo 16).

13. Yetiştirilen sebzelerin umumi ekim ve hasat periyotları :

Bölgede yetiştirilen sebzelerin ekim ve hasat periyotları genellikle ilk ve son don tarihleri göz önüne alınarak saptanmaktadır. Bölge halkı son dona "Camuz kıran" veya "Abrul Beşi"; ilk dona da "Hindi Soğuğu" veya "Güz Soğuğu" demektedir.

Tablo 13. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde sebzelerin değerlendirilmesi

Mahalle veyaköyün adı	Taze olarak	Konserve şeklinde	Kurutarak değerlendirme	Salça imalı	Turşu yapımı
Akaray mahallesi	+	-	Fasulye, Domates patlıcan	+	+
Kesrik mahallesi	+	-	Fasulye, biber patlıcan	+	+
Sürsürü mahallesi	+	-	Fasulye, patlıcan biber, domates	+	+
Köyler :					
Akçakiraz	+	-	Patlıcan ,biber, fasulye	+	+
Yazıkonak	+	-	Patlıcan, biber fasulye	+	+
Salkaya	+	-	Fasulye, domates biber, patlıcan	+	+
Mollakandı	+	-	Biber, patlıcan fasulye ve dilimlenmiş domates	+	+
Güntaş	+	-	Biber, patlıcan fasulye, domates	+	+
Yünlüce	+	-	Domates, biber Patlıcan, fasulye	+	+
Alaca	+	-	Fasulye, biber Patlıcan	+	+
Avcı	+	-	Fasulye biber patlıcan	+	+
Cıpköy	+	-	Biber, patlıcan fasulye	+	+
Peletköy	+	-	Biber, patlıcan fasulye	+	+
Uzuntarla	+	-	Biber, patlıcan domates	+	+

İşaretler :

(+) : Yapılır

(-) : Yapılmaz

Sıcak mevsim sebzelerinin genellikle tohum ekim periyodu Mart—Nisan aylarıdır. Hıyar ve acur ise Nisan aylarında ekilmektedir. Soğuk mevsim sebzelerinin ekimi genellikle Mart ayında yapılmaktadır. Yazlık ıspanağın Eylül sonu-Ekim başında; gözlük ıspana-

ğında Ağustos ayında ekildiği saptanmıştır (Tablo 17). Fidenin esas yerlerine dikilmesi (göçertme) ise 18 Nisan-15 Mayıs tarihleri arasında yapılmaktadır. Sıcak mevsim sebzelerinin ilk don tarihinden (13—15 Ekim) önce son hasadı yapılmaktadır. Soğuk mevsim sebze-

Tablo 14. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde yetiştirilen sebzelerin satış şekilleri.

Mahalle veya köyün adı	Yetiştiricinin mahsulünü satış şekilleri
Aksaray mahallesi	1. Mahallede satar. 2. Toptancı halinde satar.
Keskrik mahallesi	1. Yerinde satar. 2. Civar illere gönderirler. 3. Toptancı halinde satar.
Sürsürü mahallesi	1. Toptancı halinde komisyoncu aracılığı ile, 2. Toptancı halinde kendisi satar.
Köyler :	
Akçakiraz	1. Toptancı halinde satar. 2. Sebze yetiştirmeyen köy halkına satar.
Yazkonak(Vertetil)	1. Toptancı halinde satar.
Salkaya (Hersenk)	1. Toptancı halinde kendisi satar. 2. Arpacık ve soğan mahallinde satılır,
Mollakandı	1. Toptancı halinde satar. 2. Civar illere götürür.
Güntaş(Kövenk)	1. Toptancı halinde satılır.
Yünlüce (Mürü)	1. Toptancı halinde satar.
Alaca	1. Ailesi ihtiyacı için yetiştirdiğinden sebze satılmaz.
Avçalı	1. Toptancıhalinde kendisi satar.
Cipköy	1. Toptancı halinde kendisi satar.
Pelteköy	1. Toptancı halinde kendisi satar.
Uzuntarla (Erzürük)	1. Toptancı halinde kendisi satar.

Tablo 15. Elazığ merkez ilçe toptancı halinde sebze fiyatları Tarih: 25.9.1973

Sebze tür ve çeşidi	Toptancı halinde Kg. fiyatı (kr.)
Kemer patlıcanı	150 — 225 kr.
Sivri biber	100 — 150 "
Dolmalık biber	80 — 125 "
Salçalık biber	150 — 250 "
Sırak domates	100 — 160 "
Hıyar	200 — 300 "
Maydanoz(destesi)	20 — 30 "
Lahana	120 — 175 "
Fasulye	200 — 250 "
Sakız kabağı	150 — 200 "
Kuru soğan	100 — 150 "

Tablo 16. Elazığ merkez ilçesinde yetiştirilen başlıca sebzelerin ekim sahaları ve istihsal miktarları x/

sebze türü	Ekim sahası Hektar	Alınan mahsul Ton	Dönüme verim Kg.
Domates	310	6200	2000
Patlıcan	300	1800	600
Kabak	100	1500	1500
Bamya	15	15	100
Hıyar	200	2200	1100
Pırasa	15	300	2000
Biber	220	1320	600
Taze fasulye	200	800	400
Taze bakla	50	200	400
Lahana	60	1800	3000
Havuç	20	20	1000

x) Rakamlar Elazığ Teknik Ziraat Müdürlüğünden alınmıştır.

lerinden soğan hasadı Eylül ayında yapılmakta, diğerlerinin son hasadı ise Ekim—Aralık aylarında yapılmaktadır.

14. Sebzelerin yetiştirme tekniği :

a) **Taze fasülye:** Sonbaharda toprak sürülür. İlbaharda ikilenir. Fasülye tohumları evleklere serpilir. Tohum ya tapanla kapatılır, yahut çift veya çapa ile toprağa karıştırılır. Bazı köylerde hiç gübre atılmaz. Bazılarında ilbaharda azotlu gübre verilir. 40 günlük (bodur ayşe), Dermason ve Çalı fasülyesi yetiştirilmektedir.

b) **Domates:** Bölgede domates yetiştiriciliği 1. soğuk yastıkta fide yetiştirip bu fidelerin araziye dikimi 2. Doğrudan doğruya tarlaya tohum ekme suretiyle yapılmaktadır.

Fide ile yetiştirme: Tohumlar soğuk yastığa genellikle Mart ayında ekilir. 2—3 hakiki yapraklı devrede seyreltilir.

Fideler bir karış olunca 18 Nisan—15 Mayıs tarihlerinde 40—60 cm. eninde ki masuralara veya tavalara dikilir. Can suyu verilir. Mahsüle yatma zamanı 3 hafta 3 çapa (karakazma) yapılır. Ahır gübresi sonbaharda verilir.

Tobundan yetiştirme: Araştırma yapılan köylerin çoğunda toprağa sonbaharda çiftlik gübresi atılır; güz sürümü yapılır. İkileme yapılacağı zaman; varsa Fosforlu gübre serpilir. İlbaharda toprak hazırlanır, varsa Azotlu gübre verilir. Domates tohumları tarlaya serpilir, kapatılır. Evlek veya tava usulü yetiştirilir. Domatesler sık ise seyreltilir, Ot alınır. sulanır. Bölge halkı, araziye doğrudan doğruya tohum ekimi yapılırsa erken mahsul aldıklarını bildirmektedirler.

c) **Biber:** Biberlerde ya sağır yastıklarda yetiştirilen fidelerle, yada tarlaya tohum ekme suretiyle yetiştirilmektedir. Ekim ve bakım şartları domateste

Tablo 17. Araştırma yapılan Elazığ merkez ilçe mahalle ve köylerinde yetiştirilen sebzelerin ekim ve hasat periyotları/

Sebze türü	Tonum ekim periyodu	Fideyi göçertme periyodu	Hasada başlama	Hasat sonu
1. Sıcak mevsim sebzeleri :				
Taze fasulye	22 Mart-Nisan	—	Mayıs	Haziran sonu
Domates	Mart-15 Nisan	18 Nisan— 15 Mayıs	15 Haziran— Ağustos	10 Ekim-Ekim Sonu
Biber	Mart-20 Nisan	18 Nisan— 15 Mayıs	15 Haziran— Ağustos	10 Ekim-Ekim Sonu
Hıyar yazlık	Nisan başı	—	1—15 Haziran	15 Eylül
Hıyar günlük	Haziran	—	Eylül	15 Ekim
Acur	Nisan-Mayıs	—	Haziran başı	15 Eylül-Ekim başı
Kavun	22 Mart 15 Nisan	—	28 Haziran— 15 Ağustos	Ağustos sonu Eylül
Karpuz	22 Mart - 15 Nisan	—	28 Haziran— 15 Ağustos	20 Eylül-Ekim sonu
Patlıcan	Mart-15 Nisan	18 Nisan — 15 Mayıs	15 Haziran— Ağustos	10 Ekim-Ekim sonu
Bamya	25 Mart	—	Temmuz sonu	Eylül sonu
2. Soğuk mevsim sebzeleri :				
İspanak yazlık	25 Eylül-Ekim	—	Mayıs	Eylül
İspanak günlük	başı Ağustos	—	Eylül	Ekim-Kasım
Lahana	Mart	Nisan-15 Mayıs	10 Eylül— Eylül sonu	15 Ekim— Aralık sonu
Havuç	Mayıs ortası	—	Eylül sonu	Kasım
Soğan	Mart	—	—	1 Eylül— 20 Eylül
Pırasa	25 Mart	—	Kasım başı	Havanın gidişi- ne bağlı

x) Araştırma yapılan mahalle ve köylerde yetiştiricilerden her sebze türünün ekim ve hasat tarihleri sorulmuş, sonra bunlar birleştirilerek yukarıdaki tablo 10 tanzim edilmiştir.

olduğu gibidir. Fide dikimi suretiyle yapılan yetiştirmede tava usulü uygulanır. Genellikle aralık mesafe 30X30 cm.

dir. Tavaların ebadı: 1.2x5 m, 1.25x4, m; 1.0x5 m. olmaktadır. Yetiştiriciler ara-ziye direk tohum ekiminde erken mah-

sül aldıklarını bildirmektedirler. Bölgede genellikle çarliston, dolmalık ve salçalık biberler yetiştirilir.

d) **Hıyar:** Hıyarlar tava usulü veya katık usulü yetiştirilmektedir. Tohumlar ekilmeden önce 1—2 gün suda ıslatılır. Tava ve masuralarda açılan ocaklara (göz) 4—5 tohum atılır. Bitki 3—4 yapraklı iken çapa yapılır ve boğaz doldurulur. Çiçeklenme zamanı su yerine çapa yapılır.

e) **Acur:** Sonbaharda toprak sürülür. İlkbaharda ikilenir. Sıralar arası 2 m. olmak üzere saban izine veya ocaklara tohum ekilir.

f) **Kavun:** Sonbaharda hayvan gübresi verilip arazi sürülür. İlkbaharda serpme, ocak usulu veya sıraya (hata) ekim yapılır. Bölgede serpme ekim yaygındır. Sıraya ve ocak usulu ekimde sıra üzeri 70 cm. dir. Serpme ekimde seyreltme yapılır. Ençok "Mollaköy" kavun çeşidi yetiştirilir.

g) **Karpuz:** Yetiştirme tekniği kavunununki gibidir.

h) **Patlıcan:** Patlıcanın yetiştirme tekniği domates ve biberde olduğu gibidir. Aralık mesafe 60x40 cm. dir.

i) **Lahana:** Mart ayında soğuk yastıklara tohum ekilir. Arazi sonbaharda sürülür. İlkbaharda ikilenir, tırmaklanır. Tava yapılır. Tavalara üçgen dikim yapılır. 60x60 cm. aralık mesafe ile açılan ocaklara birer kürek yanmış gübre konur. Nisan-15 Mayıs tarihlerinde fide-ler araziye göçertilir. Can suyu verilir. Dikimden 3 gün sonra haftadabir su verilmeye başlanır. Dikimden itibaren 5. haftadan başlayarak 2—3 hafta suyu aksatılıp (verilmeyip) bunun yerine 3—4 çapa yapılır. Ondan sonra her hafta sulanır. 15—20 kg. ağırlığında yerli lahana çeşidi yetiştirilir. Yağmurlu havalarda lahanalar çatlar.

J) **Soğan:** Bölgede soğan arpacıktan yetiştirilir. Sonbaharda toprak sürülür. İlkbaharda ikilenir. Arazi evlek-lere ayrılır. Arpacıklar elle serpilir; ya tapanla yahut kültüvatörle toprağa karıştırılır. Bazı köylerde de arpacık serpildikten sonra elle toprağa gömülür. Tapan veya kültüvatörle toprağa gömülüyorsa, dışarda kalanlar yine elle toprağa batırılır.

k) **Diğer sebzeler:** Bölgede az miktarda yetiştirilen Barnya, havuç ve pırasa ile Ispanak tohumları da serpme suretiyle ekilir.

IV. SEBZE YETİŞTİRİCİLERİNİN SORUNLARI, ÇÖZÜM YOLLARI VE ÖNERİLER

A. Sebze yetiştiricilerinin başlıca Sorunları:

Araştırma yapılan her mahalle ve köyde sebze yetiştiricilerinin başlıca şikayet konusu ettikleri sorunları saptanmıştır. Sonra bunların dökümü ya-

pılarak, önem sırasına (şikayetin fazlalığına) göre aşağıda belirtilmiştir.

1. Sulama suyu yetersizdir. Suyun ücretli olarak verildiği yerlerde fiatının pahalı olduğundan yakılmaktadır.

2. Ticaret gübresi pahalı olup ihtiyaç anında bulunamamaktadır.

3. Şehirde semt pazarları kurularak yetiştiricinin mahsulünü aracısız satması sağlanmalıdır.

4. Hastalık ve zararlılarla mücadele yetersiz kalmakta, Ziraî Mücadele ve Teknik Ziraat Müdürlüğü elemanlarının köylere gelerek gerekli tavsiyelerde bulunmadıklarından yakınılmaktadır.

5. Mahsullerini toptancı balinde komisyoncu eliyle satınca fazla komisyon aldığı belirtilmekte; halde mallarını kendileri satmak istedikleri, fakat belediye ve komisyoncuların müsaade etmedikleri bildirilmiştir.

6. Nakliye ve işçi ücretinin pahalı olduğu bildirilmektedir.

7. Mahsulün para etmediğinden yakınılmaktadır.

8. Arazi yetersiz olup, çoğu yetiştiriciler yarıcalık yapmaktadır.

9. Kredilerin yetersiz olduğu bildirilmektedir.

10. Elazığ çimento fabrikasına yakın olan Aksaray mahallesinde, fabrika bacasından çıkan tozun sebzeleri zararlandırdığı belirtilmektedir.

B. Sorunların çözüm yolları ve öneriler:

1. DSİ ve Topraksu işbirliği yaparak ve Topraksu kooperatiflerini de

yaygınlaştırmak suretiyle açılacak ar-
tezyenlerle sulama suyu yeterli hale ge-
tirilebilir.

2. Ticaret gübresinin tarımsal amaçlı kooperatifler kanaliyle satılması, ihtiyaç anında yeteri kadar gübre bulundurulması gereklidir. Gübrenin kredi ile verilmesi, sebzeçiliğin kalkınmasında olumlu etki yapacağı kanısındayız.

3. Belediyece şehirde semt pazarları kurularak hem üretici hem de tüketicinin korunması gerekmektedir.

4. Gerek sebzelerin yetiştirme tekniği; gerekse hastalık ve zararlılarla mücadele yönünden yetiştiricilerin yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Tarımsal kuruluşlarda çalışan elemanların sık sık köylere giderek gerekli bilgileri vermeleri, uyarıda bulunmaları, demonstrasyonlar yapmaları çok faydalı olur kanısındayız.

5. Köylerde üretim kooperatifleri kurularak, yetiştiricilerin bu kooperatifler aracılığı ile mahsullerini değerlendirmeleri gereklidir.

6. Yetiştirici genellikle ihtiyacı olan sebze tohumunu kendisi yetiştirmektedir. Döllenme biyolojisi bilinmediğinden çeşitlerin çoğu popülasyon haline gelmiştir. Devlet eliyle sebze tohumu üretilerek, yapılacak bölge adaptasyon denemelerinden sonra her bölgeye uygun sebze çeşitlerinin tohumları kooperatifler kanaliyle satılmalıdır.

7. Tarımsal kredilerin yeterli hale getirilmesi ve yetiştiriciye uzun vadeli kredi verilmesi gereklidir.

Recherche Sur L'Etat de la Culture Potagère et Sur Les Mesures Qui Doivent Etre Prise En Main A Elazığ Et Dans Ses Environs

Cette recherche a été faite en septembre 1973, dans les environs et les quartiers d'Elazığ dont la culture potagère est avancée. On a obtenu les divers résultats à propos des légumes par une méthode d'enquête et d'information.

Les résultats de notre recherche sont notés si—dessous :

1. Les problèmes de route, d'eau, d'électricité et d'école des villages examinés sont résolus.

2. Dans la région, on cultive plutôt les tomates, les piments, les aubergines, les haricots verts, les melons, les pastèques et les cignons.

3. Dans les quartiers de la ville et les villages où l'on a fait des recherches, se trouvent des exploitations potagères de toute sortes.

4. Les potageres sont entourés par les haies naturelles et artificielles.

5. Pour l'arrosage on profite généralement de l'eau courante et on applique la méthode libre. L'eau d'arrosage est souvent insuffisante.

6. Les producteurs de légumes utilisent les engrais organiques et chimiques.

7. On lutte contre les maladies et les insectes qui apparaissent avec les médicaments agricoles.

8. Les producteurs de légumes possèdent les graines dont ils ont besoin en général en les cultivant eux-même ou en les achetant aux fournisseurs dignes de confiance.

9. Dans les quartiers de la ville et dans les villages où l'on a fait des recherches, on applique plutôt l'assemblage de céréales—légumes ou de céréales légumes—betteraves sucrières.

10. on utilise les légumes cultivés en état frais et dessecs et en fabrication de auge et de pickles.

11. Les producteurs vendent leurs productions en gros aux halles des grossistes.

12. On fait les semailles et les moissons des légumes en faisant attention aux premières, dernières dates du gel.

13. Bien qu'on cultive les jeunes plantes des légumes, comme les tomates, les aubergines, les piments au chassid froid, il est très répandu de faire les semis directement sur place.

14. On sème les graines en les disséminant et les conditions de soin changent selon les producteurs.

15. Si l'on peut résoudre les problèmes suivants: comme ceux de la garantie de l'eau d'arrosage ou de la qualité des graines ou des engrais chimiques, ou des marchés nous obtiendront que la culture potagère de la région se développe.

LİTERATÜR LİSTESİ

1. Apan, H. 1974. Tarım Bölgelerimizde yetiştirilen sebze türlerinin umumi ekim ve hasat periyotlarının tesbiti : Ziraat Fakültesi Yayınları: 184. Atatürk Üniversitesi Basımevi-Erzurum, 1974 . 25 sayfa.
2. Bayraktar, K. 1970. Sebze Yetiştirme. Cilt II. "Kültür Sebzeleri" Ege Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 169Ege Ü. Matbaası 1970. 479 sayfa.
3. Bayraktar, K. 1973. Sebze Yetiştirme Cilt—I. (Sebzeciliğe ait Temel Bilgiler) . Ege. Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 110,2. Baskı Ege. Ü. Matbaası, Bornova 1973. 258 sayfa.
4. Cumhuriyetin 50. yılında Elazığ 1973 il Yılığ. Bingöl Matbaası, Elazığ-1973. 285 sayfa.
5. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 1974. Ortalama ve Ekstrem kıymetler Meteoroloji Bülteni. Başbakanlık Basımevi-Ankara 1974. 674 sayfa. Sayfa:165—166.
6. Ekinci, A.S. 1974. Genel Sebzecilik. Baha Matbaası, İstanbul 1974. 223 sayfa.
7. Ekmekyapar, T. 1970. Elazığ İli Ziraat İşletmelerinde İşletme Binalarının durumu, Özellikleri, Yeterlilikleri ve gelişme imkanları üzerinde bir Araştırma. Erzurum-1970 (Basılmamış Doktora Tezi).
8. Elazığ—Uluova Projesi 1969. Uluova pompaj sulaması Zirai Ekonomi raporu. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı DSİ İşleri Genel Müdürlüğü, IX. Bölge Müdürlüğü Grup Amirliği Elazığ-1969.
9. İstar, A. 1969. Erzincan Merkez İlçesi Bağcılık Tekniği ve Bağcılığın Geliştirilmesi İmkanları Üzerinde Bir Çalışma. Atatürk Ü. Ziraat Fakültesi, Zirai Araştırma Enstitüsü Bülten No: 23. Atatürk Üniversitesi Basımevi Erzurum 1969. 33 sayfa.
10. Karacan, A.R. 1975. Elazığ Merkez İlçe Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Tarımsal Kredi-Kooperatifçilik Sorunları ve Toplum Kalkınmasında Tarımsal Kredi ve Kooperatiflerin rolü. Ziraat Fakültesi Yayınları No. 176 Araştırma serisi No. 107 Sevinç Matbaası, Ankara—1975. 188 sayfa
11. Knott, J.E. 1966. Handbook for vegetable growers. John wiley an sons, Inc. New York. London. Sydney. Fifth printing, 1966. 245 sayfa.
12. Köy İşleri Bakanlığı, 1966. Köy Envanter Etüdlerine Göre Elazığ Köy İşleri Bakanlığı Yayınları: 44 Konya Yıldız Basımevi 1966. 156 sayfa.
13. Kuzuova Projesi; Çip Barajı ve Sulamasına ait planlama Raporu. T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı DSİ Genel Müdürlüğü IX. Bölge Müdürlüğü. Elazığ.
14. Orman, M.N. 1968. Sebze İlimi. Ankara Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 323. Ders kitabı: 117. Ankara Ü. Basımevi 1968. 256 sayfa.
15. Tamer, M.S. 1964. İstanbul Sebzeciliğinin Bugünkü Durumu ve Geliştirilmesi. Doktora Tezi Basılmamış. Ankara 1964. 175 sayfa.
16. Thompson, H.C. and W.C. Kelley, 1957. Vegetable Crops. Mc Graw Hill Book Company, Inc. New York. Toronto. London 611 sayfa.